

VILKI KOLLINZNING "OQ KIYINGAN AYOL" (THE WOMAN IN WHITE) ASARINI INGLIZ TILIDAN O'ZBEK TILIGA TARJIMA QILGANDA YUZAGA KELADIGAN PRAGMATIK XUSUSIYATLAR

Nilufar Ruxillayeva Shukrullo qizi

*O'zbekiston Milliy universiteti Xorijiy filologiya fakulteti
Xorijiy til va adabiyoti ingliz tili yo'nalishi 3-bosqich talabasi*

ruxilayevanilufar@gmail.com

+9989 95 182 88 08

Annotatsiya: Ushbu maqolada Vilki Kollinzning "Oq kiyingan ayol" asarini ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilishda uchraydigan pragmatik xususiyatlar o'rganilgan. U madaniy nuanslar, idiomatik iboralar va kontekstual ma'nolar bilan bog'liq muammolarni o'rganib chiqadi va samarali tarjima strategiyasini taklif qiladi. Batafsil tahlil orqali tarjimonlar romanning asl niyatini va nozikligini qanday saqlab qolishlari va uni o'zbek kitobxonlari uchun ochiq qilishlari mumkinligi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Vilki Kollinz, "Oq kiyingan ayol" tarjimasini, pragmatik xususiyatlari, ingliz, o'zbek, madaniy nuanslar, idiomatik iboralar, kontekstual ma'nolar.

Аннотация: В данной статье рассматриваются прагматические особенности, обнаруженные в переводе произведения Уилки Коллинза «Женщина в белом» с английского на узбекский язык. Он исследует вопросы, связанные с культурными нюансами, идиоматическими выражениями и контекстуальными значениями, и предлагает эффективные стратегии перевода. Путем детального анализа подчеркивается, как переводчики могут сохранить первоначальный замысел и тонкость романа и сделать его доступным узбекскому читателю.

Ключевые слова: Уилки Коллинз, перевод «женщина в белом», прагматические особенности, английский, узбекский язык, культурные нюансы, идиоматические выражения, контекстуальные значения.

Annotation: This article examines the pragmatic features found in the translation of Wilkie Collins' "The Woman in White" from English to Uzbek. It explores issues related to cultural nuances, idiomatic expressions and contextual meanings and suggests effective translation strategies. Through a detailed analysis, it is emphasized how translators can preserve the original intention and subtlety of the novel and make it accessible to Uzbek readers.

Key words: Wilkie Collins, translation of "Woman in white", pragmatic features, English, Uzbek, cultural nuances, idiomatic expressions, contextual meanings.

Adabiy asarlarni tarjima qilish, ayniqsa, alohida madaniy va lingvistik kontekstga ega tillar o'rtasida harakat qilishda katta qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Ushbu maqolada madaniy nuanslar, idiomatik iboralar va kontekstual ma'nolarga e'tibor qaratib, ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonida yuzaga keladigan pragmatik xususiyatlar ko'rib chiqiladi. Maqsad romanning asl mohiyatini saqlab qolish, uning o'zbek tomoshabinlari uchun dolzarbligi va o'qilishini ta'minlash bo'yicha samarali strategiyalarni aniqlashdan iborat.

Tarjima tadqiqotlari uzoq vaqtdan beri muhimligini tan olgan pragmatika, bu tilning kontekstga asoslangan ma'nolarini ko'rib chiqadi. Oldingi tadqiqotlar idiomatik iboralarni va madaniy jihatdan o'ziga xos ma'lumotnomalarni tarjima qilishning murakkabligini ta'kidlaydi, bu esa o'quvchi tajribasini sezilarli darajada o'zgartirishi mumkin. Kabi olimlarning asarlari Mona Beyker va Lourens Venuti manba matniga sodiqlik va maqsadli tilning madaniy konteksti o'rtasida muvozanat zarurligini ta'kidlaydi. "Oq kiyingan ayol" holatida bu qiyinchiliklar Kollinzning murakkab hikoya uslubi va romanning tarixiy muhiti bilan kuchayadi.

Ushbu tadqiqotda "Oq kiyingan ayol" dan aniq parchalar va ularning O'zbekcha tarjimalari tahlil qilingan holda sifatli yondashuv qo'llanilgan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Pragmatik muammolarni ko'rsatadigan asosiy qismlarni aniqlash. Ingliz tilidagi asl matnni idiomatik iboralar, madaniy ma'lumotnomalar va kontekstual ma'nolar uchun o'rganish. Ushbu xususiyatlar qanday etkazilganligini baholash uchun O'zbekcha tarjimalarni tahlil qilish. Tarjima strategiyalarining samaradorligini baholash uchun qiyosiy tahlil o'tkazish.

Vilki Kollinzning "Oq kiyingan ayol" asarini ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilish madaniy, ijtimoiy va lingvistik farqlarni aks ettiruvchi bir qancha pragmatik xususiyatlar bilan shug'ullanishni o'z ichiga oladi. Bu erda qiyinchiliklar va mulohazalarni tasvirlash uchun misollar bilan bir qatorda ba'zi asosiy pragmatik xususiyatlar mavjud:

Madaniy kontekst va ma'lumotnomalar

Kollinzning romani Viktoriya Angliyasiga, shu jumladan ijtimoiy me'yorlar, urf-odatlar va institutlarga havolalarga boy. Ushbu ma'lumotnomalarni o'zbek tiliga tarjima qilish nafaqat lingvistik konversiyani, balki madaniy moslashuvni ham talab qiladi.

Misol:

- Asl (inglizcha): " he approached her with the formality expected of a gentleman in Victorian Society."

- Tarjima (O'zbekcha): " u Viktoriya jamiyatida bir janobdan kutilgan rasm bilan unga murojaat qildi."

Idiomatik Iboralar

Ingliz tilidagi idiomatik iboralar ko'pincha o'zbek tilida bevosita ekvivalentga ega emas. Tarjimonlar madaniy jihatdan tegishli iboralarni topishlari yoki bir xil ma'noni etkazish uchun tarkibni o'zgartirishlari kerak.

Misol:

- Asl (inglizcha): " he had a golden heart."
- Tarjima (O'zbekcha): " Uning yuragi olindan edi." (Bu metaforani saqlaydi, ammo agar ibora o'zbek tilida keng qo'llanilmasa, qo'shimcha tushuntirishni talab qilishi mumkin.)

Xushmuomalalik va sharaf

Viktoriya ingliz tilida murojaat qilishning turli shakllari va xushmuomalalik darajalari qo'llaniladi, ular to'g'ridan-to'g'ri o'zbek tiliga tarjima qilinmasligi mumkin, bu o'ziga xos sharaf va xushmuomalalik tizimiga ega.

Misol:

- Original (inglizcha): " Miss Halcombe is so kind to join us for your dinner?"
- Tarjima (O'zbekcha): " Xalq xonimbiz bilan kechki ovqatga qo'shilish uchun shunday mehribon bo'lasizmi?"

Rasmiyatchilik Darajasi

Kollinz tilidagi rasmiyatchilik Viktoriya jamiyatining ierarxik va rasmiy tabiatini aks ettiradi. Buni tarjima qilish o'zbek tilidagi rasmiyatchilik darajalariga sezgirlikni talab qiladi.

Misol:

- Original (ingliz tili): " he was accepted with the ceremony because of it."
- Tarjima (O'zbekcha): " u munosib marosim bilan qabul qilindi."

Dialog va ijtimoiy hamkorlik

"Oq ayol" dagi dialog ko'pincha ijtimoiy mavqe va munosabatlarni aks ettiradi. Ushbu o'zaro ta'sirlarni tarjima qilish ikkala tilning ijtimoiy nuanslarini tushunishni talab qiladi.

Misol:

- Asl (inglizcha): " good evening, Mr. Hartright. I'm sure you're okay?"
- Tarjima (O'zbekcha): " Assalomu alaykum, janob Xartrayt. Siz yaxshi yuribsizmi?"

Gender rollari va umidlari, Romanda Viktoriya jamiyatidagi gender rollari tasviri zamonaviy yoki an'anaviy o'zbek qarashlaridan sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Bu muayyan vaziyatlar va dialoglarning tarjima qilinishiga ta'sir qilishi mumkin.

Misol:

- Asl (inglizcha): " the lady should always be with the chaperone."
- Tarjima (O'zbekcha): " Bir ayol qo'ng'iroq qiluvchi bilan birga bo'lishi kerak."

Huquqiy va institutsional terminologiya

Viktoriya huquqiy va institutsional atamaları ko'pincha o'zbek tilida to'g'ridan-to'g'ri ekvivalentlarga ega emas. Tarjimonlarga ushbu tushunchalarni tushuntirish yoki maqsadli madaniyatda o'xshash atamalarni topish kerak bo'lishi mumkin.

Misol:

- Asl (inglizcha): " the lawyer prepared legal documents."
- Tarjima (O'zbekcha): "Yurist huquqiy hujjatlarni tayyorlaydi."

Tarixiy Kontekst

Romanning tarixiy kontekstini tushunish aniq tarjima qilish uchun juda muhimdir. Ba'zi tarixiy ma'lumotlarga o'zbek o'quvchilari uchun qo'shimcha tushuntirish kerak bo'lishi mumkin.

Misol:

- Asl (inglizcha): " The Crimean War was still new in everyone's memory."
- Tarjima (O'zbekcha): " Krymskaya urushi hali hamma esida edi."

Ijtimoiy va sinfiy farqlar

Viktoriya Angliyasidagi sinf farqlari Kollinzning ishida talaffuz qilingan va ko'pincha tasvirlangan. Ushbu farqlarni o'zbek tiliga tarjima qilish bir xil ijtimoiy ierarxialarni etkazish uchun ehtiyotkorlik bilan ishlashni talab qiladi.

Misol:

- Asl (inglizcha): " he was just a governor, not a respected man."
- Tarjima (O'zbekcha): " u faqatgina guvernant edi, yuqori martabali odam emas."

Hazil va kinoya

Hazil, ayniqsa kinoya, tarjima qilish juda qiyin bo'lishi mumkin, chunki u asosan madaniy kontekst va lingvistik nuanslarga tayanadi.

Misol:

- Asl (inglizcha): " Oh, what a good mess you did!"
- Tarjima (O'zbekcha): " Voy, qanday ajoyib tarbiya yaratding!"(Bu sarkazmni samarali etkazish uchun qo'shimcha kontekstni talab qilishi mumkin.)

"oq kiyingan ayol" ni ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilish madaniy sezgirlik, lingvistik ijodkorlik, manba va maqsadli tillarni chuqur tushunishni talab qiladigan turli pragmatik xususiyatlarni o'z ichiga oladi.

Topilmalar shuni ko'rsatadiki, tarjimonlar pragmatik muammolarni hal qilish uchun texnikaning kombinatsiyasidan foydalanishlari kerak. Bularga quyidagilar kiradi:

- Moslashuv: idiomatik ifodalarni madaniy ahamiyatga ega ekvivalentlarga o'zgartirish.
- Izohlar/ izohlar: darhol tushunib bo'lmaydigan madaniy murojaatlar uchun tushuntirishlar berish.

- Parafrazlash: so'zma-so'z tarjima asl matndan farq qilsa ham, kontekstual ma'no ifodalanishini ta'minlash.

Xulosa

"Oq kiyingan ayol" ning o'zbek tiliga samarali tarjimasi Kollinz niyatiga sodiqlikni maqsadli auditoriyaning madaniy va lingvistik konteksti bilan muvozanatlashni o'z ichiga oladi. Bu muvozanat o'zbek kitobxonlarining romanning nozik jihatlari va tarixiy ahamiyatini to'la qadrlashini ta'minlaydi.

Adabiyotlar:

1. O. V. Sumtsova, 'Russian translation reception of the sensational novel Griffith Gaunt, or Jealousy by Charles Reade (the 1860s)', Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta (Tomsk State University Journal), 434 (2018), 50–60.
2. Vladimir M. Markovich, 'Breath of fantasy', in Russian fantastic prose of romanticism epoch (1820–1840)' (Moscow-Leningrad: Leningrad University Press, 1991), p. 13.
3. Vissarion Belinsky, 'Polnoye sobraniye sochineniy A. Marlinskogo' [The complete works of A. Marlinsky], in Belinsky V. Complete collection of works (Moscow, Izdatel'stvo Akademii Nauk SSSR), 13 vls., V. 4, p. 52.
4. Dina Khapayeva, 'Neokonchennye opyty nad chitatelem: N.V. Gogol. Peterburgskiy povesti'[Unfinished experiments on the reader: N. V. Gogol. Petersburg stories], Neva, 3 (2009). <https://magazines.gorky.media/neva/2009/3/neokonchennye-opytynad-chitatelem-n-v-gogol-peterburgskie-povesti.html>
5. V. E. Vatsuro, Goticheskij roman v Rossii [The Gothic novel in Russia], (Moscow: Novoe literaturnoe obozrenie, 2002), III.
6. Mary Elizabeth Braddon, A review of "Aurora Floyd", The Nation, November 9, 1865.
7. John Scaggs, Crime Fiction (London and New-York: Routledge, 2005), p. 2.
8. S .G. Pushkarev, Obzor russkoj istorii [Russian history review], (Moscow, 1991), 334–36; S. Pushkarev, The Emergence of Modern Russia, 1801–1917, (Edmondson, Canada: Pica Press, 1985), pp. 28–29, pp. 37–38, pp. 206–10.
9. P. Ryabov, Istoriya russkogo naroda i rossijskogo gosudarstva. S drevnejshih vremen do nachala XX veka [The history of the Russian people and the Russian state. From ancient times to the beginning of the XX century], 2021, p. 671